

EVANG. EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetés díja :

Egész évre . . . 6 frt
Fél évre . . . 3 „
Negyedévre 1 frt 50 kr.
Egy szám ára 12 kr.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Felelős szerkesztő és kiadó :

VERES JÓZSEF.

Hirdetés díja :

Egész oldal . . . 8 frt
Fél oldal . . . 4 „
Negyed oldal . . . 2 „
Ennél kisebb . . . 1 „
Bélyeg külön 30 kr.

A női kéz.

Felolvasatott a theol. akadémia III. protestáns estéjén, Pozsonyban, 1897. decz. 11-én.

Irta: **Dr. Hegedüs István.**

Dologtalan kis kéz, melynek tündér újja
Ábrándos dalt keltve kap bele a húrba,
Holdsugaras éjen, magányos erkélyen,
Mig a kedves ifjú sóhajt alatt mélyen:
Világok összhangja, álmok birodalma
Ébred te általad, női kéz hatalma.

Büszke kéz, hideg kéz, mely szerelmi vágnak,
Gyémántos újjával tiltva emel gátat,
Világok összhangját, álmok birodalmát,
Szerelemnek jogát, örök s szent hatalmát
Egy érintésével széttöri, egy élet
Poklok világa lesz, női kéz, teátred.

Férfihomlok nehéz veritéket ejthet,
Nap heve perzseli, hol találjon enyhét?
Egyre súlyosabb lesz az életnek járma,
Szívén mind sötétebb, nehéz gondok árnya . . .
Női kéz, letörlöd azt a veritéket,
Hideg árnyat szétűz meleg érintésed.

Halál és élet közt csak egy vékony palló
Lebeg, alatt tombol örvénylő, morajló,
Gyötrelemnek pokla, láz álmok isszonya . . .
A beteg gyermeket a természet vonja.
De az anya keze homlokát érinti
S az élet fuvalma véle meglegyinti.

Verőfényes élet, ragyogó arany-nap,
Holott vidám jókedv, örömök fakadnak,
Barátságos lakban boldog minden arc még
Reménytől sugárzó, szent szülői hajlék!
Zord tél közepett is drága, meleg fészek,
Legszentebb műve vagy drága női kéznek.

De a lak puszta lesz, fészek elhagyatva,
Ki halva, ki élve, tőle elszakadva;
A fiút, a lányt, a sors úgy elvetette;
Anyakéz a sírban éjnek közepette
Rég pihen . . . de nem, nem: ha sötét az élet,
Drága kéz, onnan is gyermeked vezérled.

Mert nehéz az élet, java jut kevésnek,
Ritka láttatja van sűrű veritéknek;
Sok gyermek szegénység, holott áldás volna,
Ha terhes nem volna megélhetés gondja;
Beköszönt az inség, hideg lesz a hajlék,
Dermedő női kéz akkor sem lankad még.

De ölt, de tűz, de varr . . . tűvel hősi harczt
Folytat nem pihenve . . . óh, szegény nő, arczod
Sápadt lesz, elhervad, ragyogó verőfény
Szobádban körülted szerte özönölvén,
Te küzdesz egy szörnnyel, isszonyú árnyképpel,
Melynek neve: Nyomor, gyenge női kéz zel.

Oh értem a költőt, ki nem hősök harcztát
Zengte már kobozzán, de fonnyadó arcztát
Munkában sorvadó szegény varrolánynak.
A hangot ő adta fájó „ing-dalá“-nak,
Mely a gazdaghoz szól szívet oldó hévvel:
Becsüld meg a munkát, esdekelve kérlel.*)

Óh értem a költőt, ki a dús fülébe
Ezt súgja: magadra nem vásznat öltél te,
Drága emberéltet, olcsó áron adva,
A kéz elszáradott, a mely neked varrta:
Becsüld meg a munkát: ez az emberéltet,
Ne öld más életét, mig magadét éled.

Britt földön ott pihen az a költő régen
Ki az ingdalt zengte, pihen sírölében.

* Hood Tamás, angol költő.

Dicsősége ennyi, sírjára van írva:
 „Itt pihen a költő, ki az ingdalt írta.“
 Én előttem ma is ragyog még az a név,
 Szivemben él ma is, lelkesít az a hév.

Az a hév, mely olvaszt, hideg jégbilincset,
 Közöny jégbilincset, melynél fagyosb nincsen.
 Óh, ha hevem, lángom szíveket átjárna
 S érezné mindenki, mi a gondnak árnya
 A szegénynek lelkén; jönne segítséggel
 És szoritna kezét munkás női kézzel.

Uram, téged áldlak, ki e női kézzel
 A szegényt ruházva csuda dolgot végzel!
 És Fiadat áldom, ki midőn fedetlen
 Szenvedély viharján, vészes fergetegben
 Fázik a mi lelkünk, e női kéz által
 Betakar, befedez isteni jósággal.

Dr. Meskó László székfoglaló beszéde.

Mélyen tisztelt egyházmegyei közgyűlés!

Midőn a Tiszavidéki új egyházmegye választásra jogosított tényezőinek megtisztelő és csekélységet felette kitüntető bizalmából, az új egyházmegye kormányzatának, mint a szavazatok általános többségével megválasztott egyházmegyei felügyelő, a nagytiszteletű főesperes úrral együtt élére állok, hogy zsinati törvényeink értelme szerint vele egyenlő joggal és felelősséggel képviseljem és kormányozzam az egyházmegyét, s vele egyetértőleg intézzem annak összes ügyeit: a soha ki nem alvó, mélyen átértzett hála érzelmei az elsők, melyek szivemből a mélyen tisztelt egyházmegyei közgyűléshez utat keresnek. — De sajnos, a mit e pillanatban érzek, azt sem e közgyűléshez, sem érzelmeim bensőségéhez méltóan kifejezni nem tudom, — s ezért legyen szabad csak egyszerű, keresetlen szavakkal mondani hálás köszönetet az egyházmegyét alkotó egyházak és főgymnasiumnak, hogy alkotmányosan nyilvánult többségük e nevezetes alkalommal, a mikor alakuló új egyházmegyénk először gyakorolta választási jogát, engem emelt a diszes egyházmegyei felügyelői székbe.

Jól tudom, hogy az irántam nyilvánult kitüntető bizalom főleg most, a mikor egyfelől közgyehá-

zunk egén nem egy sötét felhő tornyosul, másfelől új egyházmegyénk az úttörés nehéz munkájával s a kezdet nehézségeivel van hivatva megküzdeni: súlyos kötelességeket ró reám s azok hű és pontos teljesítését követeli tőlem. Teljes mérvben át vagyok hatva a reám váró kötelességek nagysága és fontosságától, s mert állásomat úgy fogom fel, hogy az nemcsak arra való, hogy külső diszt kölcsönözzön viselőjének, de joggal igényli a protestans férfiú teljes odaadását s a gondjaira bízott egyházi érdekek hű ápolását, s mert a mióta egyházunk közéletében részt veszek, mindig az volt s az marad fő irányelvem, hogy a közbizalmat fokozott tevékenységgel, fokozott erő kifejtéssel lehet és kell legillőbben meghálálni: a mennyire csekély erőm és tehetségem engedi mindig azon leszek, hogy tettekkel rójam le az egyházmegye bizalmáért hálámat, s hogy a főesperes úrnak, ne csak a jogokban, de a kötelességekben is egyenlő osztályosa legyek. Sajnosan érzem magam, hogy erőim távolról sem állanak a reám váró szép és magasztos, de nehéz feladatokkal arányban, s ha e diszes állásban egyházunk érdekében megvívandó küzdelemtől még se riadok vissza, annak főleg három oka van. Az egyik az engem átható, s folyton munkára sarkaló igyekevény, melyet egyéniségeimtől elválasztani sem nem tudtam, sem nem akartam, mert az egyházunk ügyeiben való közreműködés vágya összeforrott velem s azt parancsolja, hogy becsülettel megállani igyekezzem ott, a hova a közbizalom állított, — a másik az, hogy a nt. főesperes úrnak oly kiváló közigazgatási erőt mondhat magáénak az egyházmegye, hogy az ő bölcs és ernyedetlen közreműködése s annyi téren kipróbált munkaereje az én feladatomat felette megkönnyítendi, — a harmadik: az egyházmegye nagyon tisztelt lelkészeinek, felügyelőinek, s minden az egyház és iskola ügyei körül közremunkálni hivatott tényezőjének támogatása, melyet ezennel tiszteletteljesen kérek, s egész bizalommal megnyerni reménylek. — Egyházmegyénk lelkesíti és felügyelői kara annyi jeles erőt foglal magában, hogy a lelkes támogatásukkal, s régi egyházmegyéikben annyiszor tanúsított odaadásukkal való kormányzás egymagában biztosítéka a sikernek s új egyházmegyénk felvirágzásának. — A kor, melyben élünk, valóban olyan, hogy teljes odaadást, s lankadatlan tetterőt igényel mindazok részéről, kik protestans egyházunkban akár, mint az úr szölejeként magasza-

tos hivatású munkásai, akár mint az egyházi önkormányzat lénczszemei közreműködni hivatvák. A magyar törvényhozásnak egyházi életünkbe mélyen benyúló alkotása, az úgynevezett egyházpolitikai törvények, nemcsak anyagilag sújtották érzékenyen egyházunkat, de gyökeresen megváltoztatták az egyház és állam közötti viszonyt is, szabaddá tették a vallásos hitet, a vallásos meggyőződést, s megszüntetve az állami kényszert, bevonták az állam védszárnyait, melyek egyházunk érdekeit egy vagy más irányban idáig oltalmazták, s egyházunk fennállását, legalább anyagi téren, annyira a mennyire biztosították. Az új helyzettel szemben részünkről szükséges teendők fejtegetése nem tartozik ugyan e rendkívüli közgyűlés s e székfoglaló keretébe, legyen szabad mégis röviden jeleznem annyit, hogy a mi álláspontunk és kívánságunk az állammal szemben nem lehet más, mint az, hogy első sorban kárpótolja egyházunkat mindazon károkért, a miket az újabb állami intézkedések következtében szenvedett; s a kárpótlásnál meg nem állva, hajtsa végre az 1848. XX-ik törvényczikket, mely már közel 50 éve kimondta, hogy „minden bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükséges közálladalmi költségek által fedeztessék, s utasította a kormányt, hogy már a közelebbi törvényhozás elé nyújtson be e tárgyban törvényjavaslatot. E tételes törvénynek mielőbbi végrehajtása, s az egyházi és iskolai szükségleteknek állami hozzájárulással való fedezése létérdeke meggyőződésem szerint nemcsak az egyháznak, de az államnak is, melynek az erkölcsi alapokon nyugvó s azokat fejlesztő egyházi élet felvirágzásához, a vallásos eszmék minél mélyebbre való beoltásához, a hitélet bensőségének fejlesztéséhez, valamint a közoktatás ügyének az erkölcsi alap mellett a vallás-erkölcsi alapra való fektetéséhez igen nagy érdekei fűződnek. Hisz az állam napról-napra több és több teljesítését igényli tőlünk, hogy a reá nehezedő feladatokat helyesen megoldhassa, — támogatnia kell tehát protestans egyházunkat, mely ma is ama bibliai tan alapján áll, hogy: „add meg Istennek, a mi Istené, a császárnak, a mi a császáré.“ Protestans egyházunk arra törekszik, hogy életét összeegyeztesse, összeforrassa, annak a nemzetnek az életével, melynek keretében él, s melyhez hivei tartoznak, arra törekszik, hogy a hatalmi kényszer helyett erkölcsi alapra helyezze a haza és társadalom iránti kötelességek teljesítését. s mert eként hűen tölti

be azt a hivatását, hogy egyik orzlopa legyen a magyar hazának, a társadalmi erkölcsi rendnek, s hiva a magyar nemzeti állameszmének! Méltán igényelheti a tételes törvényben már külföldben is biztosított közálladalmi támogatást. Igényelheti főleg most, a mikor nem egy jelenség mutatja, hogy a régi társadalmi rend oszlopai erős támadásoknak vannak kitéve; a mikor veszedelmes harcz indul meg egy nagy vonalon, melynek leküzdéséhez, s az orvoslást kereső bajok és sérelmek jogosult részének meggyógyításához az igaz hit, s a benső vallásosság mulasztja nélkülözhetlenül szükséges. Szükséges nemcsak azért, hogy a bűnös és jogosulatlan vágyakat megfékezze a telhetetlen vágyakozókban, és a megnyugvás érzetét keltse fel az elégedetlenekben, de szükséges főleg azért is, hogy a felebaráti szeretet és jótékonyosság tanaira, s azoknak az életben való alkalmazására megtanítsa azokat, a kiket bő anyagi javakkal áldott meg az isteni gondviselés. Még csak azt fűzöm e tárgyú igénytelen fejtegetéseimhez, hogy az egyházi és iskolai szükségleteknek az állam útján való fedezését nem esetről-esetre, egyes iskolák és egyházaknak nyújtandó segély alakjában, de önkormányzati jogaink teljes megóvásával, s minden jogosulatlan befolyás teljes kizárásával akként kópzelem, hogy az állam által nyújtandó segély egyetemese egyházunk részére tétessék folyóvá, s általa jusson el rendeltetési helyére.

De téves volna felfogásunk, mélyen tisztelt egyházmegyei közgyűlés, ha egyházunk számára csak kívülről várnánk oltalmat és segédelmet s nem igyekeznénk azon, hogy nehéz helyzetünkből a saját erőnkkel s ezen erők teljes megfeszítésével kíséreljük meg a győzelmes kibontakozást. Parancsolja nekünk szellemi és anyagi erőinknek egyházunk javára való latbavetését nemcsak egy régóta vallott, s most is követendő elvünk, hogy „segíts magadon, az Isten is megsegít“, — de parancsolja főleg és különösen protestans egyházunk dicső múltja, mely kezdettől fogva hosszú lánczolata volt a nehéz küzdelmek, nélkülözések és szenvedéseknek, a melyet egy jobb korszak csak azért követett, mert elődeink, ha kellett, a vértanúságtól se riadtak vissza, s mert a protestans egyház apraja-nagyja, papjai, tanárai és tanítói mindenkor teljesítették a közegyház iránti kötelességüket, ápolták magukban és egymásban a protestans hitelvek mellett az alkotmányos ön-

kormányzati szellemet. — Ha voltak sikereink a multban, ennek tulajdoníthatjuk, s ha lesznek a jövőben, ennek fogjuk köszönhetni. S bár egyházunk helyzete, ha nem is válságos, de mindenestre komoly, s bölcs körültekintést és ernyedetlen buzgalmat követel mindazok részéről, kiket a közbizalom egyházi téren, egyházi érdekek megtartalmazására őrszemekül kiállított: mégis hiszem és reményelem, hogy kivált lelkészi karunk buzgalmanak és fáradozásainak sikerülni fog felébreszteni s ébrentartani a szunnyadozókat, felrázni tétlenségükből a közönyöseket, jó példaadással megtartani buzgalomban a tevékenyeket. Hiszem és reményelem, hogy a protestans hitelveinkben rejlő elévülhetlen nagy igazságok, párosulva az új nemzedék által is szigoruan követendő régi protestans erényekkel, az áldozatkészség, s ha kell az önfeláldozás, az egyházi ügyek iránti meleg érdeklődés, s a folytonosan előretörekvő haladás erényeivel: átvezérlik egyházunk hajóját a mai korszak szirtjein és veszedelmeiben, mint a hogy átszerezte a multban vészesebb szirtet s nem egyszer a megsemmisítés veszedelmei között. — Kétségbevonhatlan igazság ugyanis, hogy minden intézményt, s így magyar protestans egyházunkat is, azok az erények, azok az ősi tulajdonok vannak hivatva a jövőre is fentartani, melyek azt létrehozták, s az idők folyamán fentartották. — Adjon az isteni gondviselés nekünk e harcához hitet és erőt, önmagunkhoz és egymás iránt bizalmat, s koronázza áldás és siker törekvéseinket.

Az alakuló egyházmegye, melynek kormányzatát a nt. főesperes úrral a mai napon átveszszük, egészen új élet kezdésére van hivatva. Nyilvánvaló; hogy e helyzet úgy reánk nézve előnyös és hátrányos egyszerismind. Előny: hogy nem találunk magunk előtt semmit, a mi felfogásunkkal ellenkezne, semmit a mit helytelennek, rossznak, vagy törekvéseinkre hátrányosnak tartatnánk. Viszont hátrány, hogy úgy kell küzdenünk a kezdet nehézségeivel, építenünk kell ott, a hol a pusztta földnél egyebet nem találunk, egyházmegyei életet kell teremtenünk oly talajon, mely különböző területből szakítottatott ki, s most még csak lazán mozaikszerűleg függ össze egymással. Igérem, m. t. egyházmegyei közgyűlés, hogy teljes erőmből azon leszek, hogy a kínálkozó előnyöket egyházmegyénk valódi érdekeinek előmozdítására felhasználjam, s a mennyire rajtam áll és tőlem telik, csak életképes és jó gyümölcsöt

termő esemetét ültessek az éjszaki Kárpátok s a Hegyalja termésnek induló hegyek által övezett s a Tisza folyó áldott vidékeit magába foglaló egyházmegyénk szikes talajába. Igérem, hogy az új helyzet nehézségeinek leküzdésében férfias eréllyel fogok közreműködni, hogy mielőbb és sikerrel távolítsuk el az új egyházmegyei művelés alá vont területeken netán mutatkozó rögöket és göröngyöket, hogy így Isten segedelmével ne csak termökké, de egységesekké tegyük, s az egyházi élet melegítő tűzében mintegy összeolvasszuk a gondjainkra bizott különböző területi alkatrészeket.

A régi hegyaljai egyházmegye a mult században „Fraternitas“ néven alakult meg. Mi e néven meg nem alakulhatunk, mert a mi nevünk a legmagyarabb folyó nevével, a Tiszával van összeforrva, mely magyar földön ered, s magyar földön végzi be folyását. Mi nemcsak bensőnkben vagyunk magyar protestánsok, a milyenek voltak latin nevet viselő hegyaljai elődeink is, mi magyarok akarunk lenni nevünkben is. De ha már a nevünk nem lehet „Fraternitas,“ lakozzák kebleinkben a fraternitas, a testvériség ugyanazon éltető szelleme, mely hegyaljai elődeinket több mint száz évvel ezelőtt egyházmegyévé tömörítette. Hisz a testvériség fogalmánál szebb fogalomban nem tömörülhetünk mi sem, hisz az magában foglal mindent, a mi protestans elveink sarkpontját képezi, magában foglalja jogaink és érdekeink kölcsönös tiszteletben tartását, egymás szeretését és támogatását, s ezzel az igazi szabadságot, s az igazi egyenlőséget. A testvériség szelleme lebegjen felettünk most és mindenkor, akkor is, a mikor a kezdet kezdetén vagyunk, akkor is, a mikor Istennek tetsző munkánkat a jövőben folytatni fogjuk, — e szellem öntsön karjainkba erőt, ha csüggedünk, s fokozza lelki erőnket, ha lankadunk, — e szellem tegyen bennünket, eddig több egyházmegye alkatelemeit egységesekké, szikla szilárdakká, hogy képesek legyünk dacolni vésszel, viharral. E szellem óvja meg új egyházmegyénknek most még nyugodt tükrét minden háborgástól eszközölje, hogy a különböző forrásokból fakadt s egy egységes tóvá összefolyt víztömeg maradjon mindvégig csendes, nyugodt és összetartó, s ne düljön abban soha se vész, se áldatlan szenvedély.

Zsinati törvényeink főleg az egyházmegyei és községi tisztikar működésének ellenőrzésében, s az egyházi és iskolai vagyon feletti felügyelet

gyakorlásában szabják meg az e. megyei elnökség hatáskörét. Legyen szabad kijelentennem, hogy törvényszabta kötelességeim teljesítése körül a jog és igazság elvei mellett a méltányosságot, s a törvényes szigor mellett a szeretetteljes szelidséget és jóságot igyekszem szem előtt tartani mindaddig, a míg magasabb érdekek ezt nekem meg nem tiltják, s a míg meg nem győződöm arról, hogy az enyhébb eljárás eredménytelen, s az alkalmazott gyöngédség czélhoz nem vezet. — Odaadással fogom támogatni a gyengét, s új erő kifejtésre fogom biztatni az erőt. Soha sem fogom elfeledni, hogy egyházi vallásos jellegű testület vagyunk, s hogy protestans hitelveink mit kívánnak tőlünk. Ezért rajta leszek, hogy egyházi téren első sorban mindig egyházunk és felekezettünk érdekei lebegjenek szemeink előtt, s hogy a kik a szívek vezetésére hivatvák, ne csak szóval, de tettel és jó példaadással hassanak reájuk.

Megköszönve szíves türelmüket, melyet hosszú nyúlt székfoglalómat meghallgatni méltóztattak, s szerény tehetségemhez képest 200 koronát ajánlva fel valamely, az e. megyei közgyűlés által megjelölendő czélra, ajánlom magamat a mélyen tisztelt e. m. közgyűlés s az összes egyházak szeretetébe és jóindulatába azzal, hogy e szeretet és jóindulat lehetőleg osztatlan megszerzése, megérdemlése és megtartása, életemnek egyik legfőbb törekvése leend.

Öreg Aáchs Mihály. (1646—1708.)

Adalék egyházi ének irodalmunk történetéhez.

Írta: **Payr Sándor.**

(Folytatás.)

A XVII. század második felében — úgy vagyok meggyőződve — evang. eleink magyar gyülekezetekben a reformátusokkal közösen a Gönczy-féle énekeskönyvet és Szenczi Molnár Albert zsoltárait használták. A XVI. században és még a következő század elején a magyar lutheránusok egyéb énekeskönyveket is használtak, pl. a felső magyarországiak a bártfai énekeskönyvet, a Dunántúl pedig Huszár Gálét is. Így Kis Bertalan püspöki visitatiója alkalmával 1631-ben ez utóbbinak egy példányát találta a kövesdi egyház birtokában. De épen az a körülmény, hogy ezt az egyházlátogatási jegyzőkönyvben megemli-

teni érdemesnek tartották, azt mutatja, hogy Huszár Gál énekeskönyve akkor már itt is fehérré holló volt. A Gönczy-féle énekgyűjteményhez akart Aáchs az ő társaival együtt több Némethonban megismert szép éneket adni és az ágostai hitvallást követő szerzőktől eredetieket is felvenni, hogy ez által oly énekekkel is gyarapítsa az eddigi készletet, a melyeknek szerzőiről elmondhatták: ezek a mi népünk. Aáchsról, a ki Tübingenben a kálvinistákkal polemizál, feltehetjük, hogy sokat adott a confessióban való megegyezésre. S míg az eddig használt s Debreczenben és Nagy-Váradon nyomtatott énekeskönyvekben túlnyomó számmal voltak a református szerzőktől irt énekek, addig Aáchs, ki erőt, tehetséget érzett magában, a lutheránus énekszerzőket akarta templomainkba nagyobb számmal bevinni. És Aáchs csakugyan 1696-ban, ezen Zengedező Mennyei Karral vetette meg alapját egy külön, kizárólagosan és maig is az ág. hitv. evang. egyházban használt énekeskönyvnek. A református énekszerzők nem lettek ebből kizárva, szép számmal maradtak meg továbbra is; de — a mit az evangélikusok önérzete méltán megkívánt — énekeskönyvükben a magok hitvallását követő énekszerzőknek ez óta nagyobb teret engedtek.

És Aáchsék vállalkozása sikerül. Az új énekeskönyv népszerűvé válik az evang. egyházban. A Zengedező Mennyei Kar egyre bővül. 1743. óta már mint Új Zengedező M. K. vaskos kötetben 1014 lapon jelenik meg. 88 év alatt 12 kiadást ér az egyházra nézve oly annyira kedvezőtlen XVIII. században. A mai dunántúli kerületi énekeskönyvnek ezen Új Zengedező M. K. vagy a nép nyelvén úgynevezett ó-graduál (úgy látszik népünk nem szerette az eredeti czifra nevét) az édes anyja. Ennek alapvető énekszerzői pedig: Aáchs, Lővei, Tatai, a nemes-csoói, győri és téthi pap.

A mi már most magának, történetünk hőseinek énekeit illeti, Aáchs-nak ismeretes három éneke annyira magán viseli annak a kornak és helyzetnek hangulatát, a melyben a szerző élt, hogy nyomós, belső okok tanúskodnának a szerzőség mellett akkor is, ha a versfejek e tekintetben minden bizonytalanságot ki nem zárnának.

Első éneke, a „Szívem keserűségét“ kezdetű Aáchs-nak első vagy második száműzetése idejéből való. Egész határozottan festik ezt a helyzetet a következő versszavak:

Szívem kezesűségét,
Szomorú könyörgését
Szánjad, Uram, bujdosását,
Szolgád nyomorúságát.

Csurdogálnak szemeim,
Csepegnek gyakran könyeim,
Csudálatos Istenség,
Csendesedjék az inség.

Légy vezérem s oltalmam,
Látod nincs oly nyugalmam,
Lehetne hol szállásam,
Lábaimnak állásam.

A nagy szenvedés súlya alatt bűneinek tudatára ébred s meghalni kíván, hogy elmelessen az ő atyái után:

Atyáim lám megholtak,
A kik, mint én, jobbak voltak;
Azokhoz hadd siessek,
A kikkel veled legyek.

S hogy az Isten akaratán megnyugvó szenvedőnek vallásos érzelmét A á c h s n a k mily hiven és őszinte közvetlenséggel fejezte ki, világosan szól e mellett az a körülmény, hogy ez éneknek két versszakát Kis János püspökünk 1830-ban kiadott agendájában is felvette a beteg gyónáskor mondandó imádságba:

Csak adj erőt nem bánom,
Csapásodat elvárom,
Csendes szívvel hordozom,
Csak hitem el ne fogyjon.

Méltóságos Istenség,
Menjen fel e könyörgés,
Mennyegbe vidd lelkemet,
Mikor végzed életemet.

De bizonyít A á c h s n a k igazi énekiró talentuma mellett az is, hogy ezen éneke a dunántúli énekeskönyvben ma is egyike a legkedveltebb énekeknek. Itt azonban ez ének eredeti alakjából meglehetősen ki van forgatva. Az eredetiben azon kívül, hogy a versfejek a szerző nevét adják, az is feltűnik, hogy a versfejek álló betűkkel kezdődnek az egyes versszakok többi sorai is.

Második éneke már A á c h s n a k nem csak egyéni érzéséből fakad, hanem ebben az egész anyaszentegyház közös fájdalmit és könyörgését tolmácsolja. Itt már nem egyesben, hanem többesben, az anyaszentegyház nevében könyörög a mindenható Istenhez a csapások elfordításáért. Már az első versszakban is az egész evangéliumi keresztyénség nevében szól az énekszerző:

Magas egekben lakozó Felség,
Tekints le hozzánk kegyes Istenség

Lásd, mely nagy légyen, Uram, ez inség,
Melyben nyomorog a keresztyénség.

Ez ének keletkezési idejét is a gyászos de-cenniumben (1671—1681.) kereshetjük. Nagy szorongattatás között hányódik Sion népe most is. Erre mutatnak ezek az énekversek:

Egy helyből másba mint gonosztevők
Futunk, bujdosunk az halál előtt,
Ha így kell lenni, adj Uram erőt,
Ne hagyj el, szánd meg a téged féltőt.

Légyen békesség a mi időnkben,
Maradhassunk meg esméretedben,
Még magzatink is a te igédben,
Nevelkedjenek az igaz hitben.

Az Új Zengedező M. K. méltán vette ez énekeket az „Anyaszentegyház Háboruságában“ című fejezet alá.

S végül A á c h s harmadik éneke a földi mulandó dolgokat megvető s a Krisztushoz vágyódó, vele egyesülni kívánó léleknek megnyilatkozása erőteljes közvetlenséggel, rhytmikus szép formában. Szép bizonyossága ez ének A á c h s mély, vallásos érzelmének. Igen szép versszakok a következők:

Minden e földön csak elmulandó,
Semmi nincs itten megmaradandó,
Ne kívánd, lelkem, a mi halandó,
Nézzed inkább azt, a mi állandó.

Csillagos égben nem kíván életem
Senkit kivüled édes Istenem,
Nem is kell akkor semmi én nekem
Mikor velem vagy on idvességem.

Ha ellenségnek volnék torkában,
Ha az halálnak volnék markában,
Vagy ha állanék a koporsóban
Csak neved volna, Jézus, én számban.

Lelkemmél együtt nap s hold az égen
Csak Téged kíván e földön minden,
Még a vizek is a nagy tengeren
Téged imádnak Jehova Isten.

A á c h s n a k mind emez énekeiben a nyelvezet eléggé jó és magyaros. Verssorai gördülékenyek s rímei sem rosszabbak a XVII. századbeli írók rímeinél.

Szerzőnk a' németből is fordított bizonyára több éneket, de ezt a hármát eredetinek tarthatjuk. A Zengedezőben a fordított énekek fölé oda van jegyezve rendszerint az eredeti német ének kezdő sora is, de ezeknél nincsen. Eredetiségre mutat a kifejezésekben való egyszerű természetesség és az A á c h s helyzetére és az akkori egyházi viszo-

nyokra teljesen reá illő tartalom. Ezt támogatja végül azon körülmény is, hogy az utóbbi két éneknek egy és ugyanazon, egészen magyaros jellegű külön dallama van.

Nagy Lajos chorálkönyvében a „Minden e földön csak elmulandó“ dallamának szerzőjéül is Aáchs Mihály van felvéve. S én sem tartom lehetetlennek, sőt némi valószínűséggel bir, hogy az eredeti énekszöveg s a hozzá teljesen illő külön eredeti dallam egy sziv és lélek munkája. Eme szép eredeti magyar dallamunk lágy hangnemben van írva, s megtartja a magyar népdalok ama szokását is, hogy a kezdő motivumot a quintában imitálja. A dallam sokkal szebb úgy, ha tiz szótagot énekelünk egy sorban és nem ötöt.

A „Szívem keserűségét“ dallamára Aáchs a „Sollt es gleich bisweilen“ német dallamot használta fel egy szótaggal megkurtítva. Ez is igen szép dallamunk s magyar gyülekezetünkben ma is igen kedvelt és népszerű.

(Folyt. köv.)

Bíráló bizottsági jelentés

az „Evang. Egyház és Iskola“ szerkesztője által kitűzött konfirmációi tankönyv pályázatáról.

(Folytatás.)

3. Jelige: „Meg kell újulnotok a ti elméteknek lelke szerint. Ez a munka nagy szorgalomra vall, a tárgy beosztása, menete helyes, arányos. A kérdések világosak, a feleletek is kerekdedek, úgy hogy a gyermek nagyobb nehézség nélkül megtanulhatja. Egyes meghatározásai azonban helytelenek. P. o. azt mondja, hogy „Krisztusnak a halált azért kellett elszenvednie, mert Isten igazságosságát az emberek sok nagy bűnéért csak az Isten Fiának halála engesztelhetette ki.“ Mint több munkában, úgy ebben is a „Cur Deus homo?“ teoriája kísért. Mint fentebb említettük, ez határozottan keresztyénellenes tan. mert kizárja a hit által való megigazulás tanát s a megigazulásnál kizárja Istennek kegyelmét. Mert ha Krisztus helyettünk elszenvedte a büntetést, akkor nincs szükségünk arra, hogy hit által a szentlélek segítő erejével Isten kegyelme útján el-sajátítsuk Krisztus érdemeit, nem szorulunk Isten kegyelmére, mert ha Krisztus lefizette helyettünk a váltságdíjat, akkor Istentől követelhetjük a mi jussunkat s Isten nem lesz többé a mi szerető menynei Atyánk. Továbbá az Anselm-féle theoria magával Istennek igazságosságával is ellenkezik.

Továbbá lényeges hiba az is, hogy a keresztségnek kegyelem-eszközszerű jelentőségét nem emeli ki. — Bibliái tájékoztatlanságra mutat az, midőn azt mondja, hogy „Eszter könyve“ a perzsák elleni győzelmes háborút beszéli el és az „Énekek éneke“ a házasság élet boldogságát festi.“ Bibliái tájékoztatlanságra vall az az állítása is, hogy a gyülekezet előtt történt hitvallás szokása az apostoloktól maradt ránk, mert az első keresztyének közül csakis azok járultak az Úr asztalához, a kik bebizonyították, hogy ismerik az Üdvözítő tanítását és fogadást tettek, hogy Jézus Krisztus üdvözítő evangéliumához örökké hívek maradnak.“ Itt az úrvacsorájához járulást összetéveszti az egyházba való felvétellel. — Fogalmi tévedés p. o. az, midőn ezen kérdésre: „Mitől származnak a ker. erények?“ — így felel: „A ker. erények a ker. ember kötelességeinek teljesítéséből származnak.“ A kötelességnek teljesítéséből még nem származik erény; az erénynek másik feltétele az erkölcsi indítók.

Ezenek kívül még hibája, hogy a melegséget, a bensőséget, a meggyőződés és őszinte hit erejét nélkülözi. Mindazáltal mind terjedelem, mind stílári korrektség, mind gyors menet és világos előadás tekintetében a többi pályaművek között kiváló helyet foglal el s így figyelemre méltó, tekintetbe vehető munkának ítéljük; de jelen alakjában kiadásra nem alkalmas.

4. Jelige: „Hagyjátok a gyermekeket hozzám jönni, mert ilyeneké a mennyeknek országa. Ezen munkának már czime is feltűnő: „Az evangyeliomi ker. vallás, egyháztörténelmi keretben.“ Az előszóul irt utasításban meg akarja okolni, hogy a konfirmációi oktatás anyagát miért foglalta egyháztörténelmi keretbe; de érvei egyáltalában nem bizonyítanak eljárása helyessége mellett.

A hitnek, a vallásnak rossz meghatározása után áttér a vallások ismertetésére. A zsidó vallást az ó-szövetségi történet, a ker. vallást pedig az új-szövetségi történet hiányos előadása és az egyháztörténet ismertetése által akarja a gyermek előtt felfoghatóvá tenni. Jézus tanítását 5 pontban foglalja össze, de ez az 5 pont is telve van hibákkal. A munka tárgya nem felel tehát meg a konfirm. kate követelményeinek; az alak és előadás sem, a mennyiben az közlő, ez pedig olyan, hogy a gyermek nem képes megtanulni.

Terjedelme ellen is van kifogásunk, a mennyiben rendkívül bő; ezt maga szerző is érzi, a mennyiben az előszóban utasítást ad arra nézve, hogy a konfirm. vizsgán mit szokott kihagyni. Erre vonatkozólag már fentebb megmondottuk véleményünket.

Az a legérdekesebb az egész munkában, hogy egyháztörténelmi keretben akarja a konfirm. tárgyat előadni, — a mi különben sem egyéb, mint

porhintés a szembe, a mennyiben a konfirm. tárgyat nem adja elő, hanem csak történetet, — és daczára ennek, munkája telve van a legegységibb történeti tévedésekkel. P. o. ezt mondja: „A próféták nem akadályozhatták meg, hogy a zsidó nemzet Juda és Izrael országára szakadjon s ezzel előkészítette önromlását, mert az assirok egyenkint megtámadták, templomukat lerombolták s az egész népet Babylonba vitték fogságba.“ Azt mondja, hogy az első bíró Sámuel volt. Mindjárt utána. „A bírák után következtek a királyok, a kik közül az első kettő Dávid, majd pedig Salamon.“ Ezen időbe teszi az ó-testamentumi prófétái — szerinte hibásan jós — könyvek keletkezését. — Az üldözésekről szólva azt mondja, hogy „János apostol forró olajba főzetett.“ — Szerinte Viklef János 1300-ban kelt ki a szentek képei stb. ellen, holott 1324-ben született. — Valósággal nevetséges a következő: „IV. Fülöp francia király VIII. Bonifacius pápát elfogatta s Avignon várába zárta. Ez a pápák 70 éves babyloni fogsága. — Luther Márton születéséről azt mondja, hogy „Eisieben nevű városban született, a hova anyja Mőrából, a család tartózkodási helyéről vásárra menvén, ott szülte meg a jelentéktelen kisedben a jövendő nagy férfiút, kit minthogy épen Márton napja volt, Mártonnak kereszteltetett meg.“ Egyáltalában izléstelen s különösen gyermekeknek nem való. Annak feltüntetésére, hogy eme egyháztörténelmi keretben irt munka szerzőjének történeti képzettsége milyen alapos, a sok közül csak még egy példa álljon itt: „1870-ik évben IX. Pius pápa a tridentini zsinat által esalhatatlannak jelentette ki magát.“ De az ilyen fajta történeti hibákon kívül sok helyütt még felfogása is rossz; p. o. a zsidóság Istenét kegyetlen zsarnoknak tünteti fel, holott az ó-szövetség is ismeri a kegyelem Istenét. — Az úrvacsorai tannál okoskodni kezd a helyett, hogy az ágostai hitvallás meghatározását egyszerűen közölné.

Különben a hibák felsorolásából legyen elég; mind elősorolni lehetetlenség volna, mert csak úgy hemzseg a hibáktól.

A legmegbotránkoztatóbb az egész dologban az, hogy — mint az előszóban bevallja, — ezen munkát a konfirmációi oktatásnál használta s elképzelhető, hogy az a nemzedék, melyet ezen az alapon tanított, milyen vallási és egyháztörténelmi ismerettel bír. Maga ez az egy munka elég ok arra, hogy minden egyházkerület s maga az egyetemes közgyűlés, mint egyházunkban a legfőbb tanügyi hatóság, minél előbb kimondja, hogy a konfirmációi oktatásnál saját kéziratát használni senkinek sem szabad s minden lelkésznek tételesen köteletségévé, hogy az esperesi hivatalnál jelentse be, minő kézikönyvet használ, az esperes pedig tegyen erről jelentést a püspöknek.

Az utasításul adott előszóban szerző bevallja azt is, hogy a konfirmálás alkalmával a lithurgiában egészen önkényesen jár el, a mennyiben a szokott agendai kérdésekhez még a következő kérdést csatolta: „Fogadjátok-e, hogy ősapáink által észszel, vérrel, küzdelemmel kivivott s a hazai törvényekbe foglalt vallásszabadságunkat, egyházunk többi jogait magatok részéről mindenkor hiven őrizni és megtartani fogjátok?“ Ki hatalmazta fel szerzőt arra, hogy a lithurgiában önkényesen járjon el? Kötelességünknek tartjuk, hogy egyetemes egyházunkat e körülményre is figyelmeztessük s kifejezzük ama véleményünket, hogy szükségünk van az egyház sanctiójával ellátott agendára, melyet kivétel nélkül minden lelkésznek minden változtatás nélkül használni kell, hogy az önkényes eljárások ne zúdítsák egyházunkra ama veszedelmet, melynek megrendítő borzalmasága az oldott kéve képében állhat előttünk,

A 4-ik munkára egyhangú véleményünk az, hogy megbotránkoztató. Szerzőjét keresni nincs jogunk, de teljes jó akarattal, saját gyülekezetének s egyházunknak érdekében figyelmeztetjük, hogy munkáját a konfirmandusok oktatásánál ne használja s a lithurgia terén is járjon el úgy, a mint az usus által szentesített agenda azt előírja.

5. Jelige: „Mert szegény embernek drága kincs a hit.“ A vallás téves meghatározása után, a mennyiben ezt, mint tanítást fogja fel, áttér a bibliaismertetésre s a ker. vallás igazságainak előadására. Ezután az egyháztörténetet adja elő és végül az ev. és róm. kath. egyház közötti különbségeket tárgyalja. A hittani rész nem kimerítő, hézagos s erkölcsstan, mely nevelné a gyermek erkölcsi felfogását, egyáltalában nincs benne; a mi e munkát már magában véve is hasznavehetetlenné teszi. — A symbolikus tannal e mű szerzője sem törődik s symbolikus tanunkat sem fejt ki positive, hanem a választanok czime alatt, Jézus helyettes halálának képzete e műben is dominál. Erre vonatkozó nézetünket fentebb a 3-ik munkánál fejtettük ki. — Kérdései sokszor naivok, p. o. „Fából, vagy kőből van az Isten, mint a pogányok bálványai?“ A felelet rá: „Isten nincs fából, avagy kőből, mint a pogányok bálványai, hanem az Isten lélek.“ — Vannak egészen semmitmondó kérdései, p. o. „Mi tanít meg bennünket a vallásos életre?“ — „A vallásos életre megtanít bennünket a vallás.“ Van több téves állítása is, p. o. „Krisztus Isten akaratát a Mózesztől eltérőleg tanította.“ — Az evang. és róm. kath. egyház közötti különbségeket nagyon eredetien tárgyalja. Minden különbség feltüntetése után felteszi a kérdést: „Kinek van igaza?“ — reá jó a sablonszerű felelet: „Nekünk van igazunk“ stb.

Mindenesetre az a feladatunk, hogy egyházunk tanítását a leendő gyülekezeti hívek egyéni

meggyőződésévé tegyük; de ilyen alakban azt nem érjük el.

Arra ezen munka szerzője sem képes, hogy hitünket a gyermek előtt positive, határozottan kidomborítsa. Az egész munkán meglehetősen a rationalismus szelleme vonul végig. Ebben sincs semmi melegség. Itéletünk az reá, hogy régies alakban irt egyszerű munka.

6. Jelige: „Nem szégyenlem a Krisztus evangyeliúmát.“ Munkája három részre oszlik; az első rész szól Isten ismerete és az Istenben való hitről; a második rész az Isten tiszteletéről s itt szól az Isten igéjéről, az imádságról, a látható egyházzól (holott az egyház fogalmáról az első részben szólt); a harmadik részben Isten törvényeinek megtartásáról szól röviden. Egyháztörténet nincs munkájában.

Meghatározásai sok helyütt szintén tévesek, vagy semmit mondnak. Hogy a symbolikus tannal ez sem törődik, mutatja az, hogy a kegyelmi eszközök közé felveszi a lelkiismeretet. Kérdései legtöbbször pusztán formális kérdések; sok helyütt olyan rosszak, hogy igennel és nemmel is lehet rájuk felelni. Szóval egyszerű, gyarló munka.

7. Jelige: „Tartsd meg azt, a mi nálad vagy, hogy senki el ne vegye a te koronádat.“ A 7-ik számú munka azon a nivón áll, hogy már komolyabban számba lehet venni és érdemes vele bővebben foglalkozni, de hogy a konfirm. káté irodalom terén tapasztalható hiányt ez sem képes pótolni, azt a következőkből fogjuk látni.

A konfirm. oktatás tárgyának beosztása helyes; látszólag az alak is megfelel a követelménynek, a mennyiben kérdések és feleletek alakjában irt munka; csak hogy a felelet sokszor nem illik a kérdésre. P. o. ezen kérdésre: „Miben áll az erkölcsös és erényes élet?“ — így felel: „A kereszttyénél nem elég, hogy higgyen, de szükséges, hogy hitét életével is megbizonyítsa. Ha az ember élete megegyezik Istennek törvényeivel, akkor életét erkölcsösnek, ellenkező esetben erköcs-telennek mondjuk.“ Kérdései tehát a legtöbb helyen csak formálisak; továbbá nem tudja úgy alkotni a kérdést, hogy a logikai rend meglegyen; sok helyütt összefüggés sincs a kérdések között. — Midőn az egyes feleletekben megadja az általános jellemzést, akkor elkezdi okoskodni s így ellapostja a tárgyat s a gyermek nem lesz azt képes megtartani.

Daczára annak, hogy egységre törekszik, hézagosság is található a munkában; p. o. a bűn büntetését nem ismerteti, a mely kérdéstről egész természetességgel mehetne át arra, hogy ki szabadított meg minket a haláltól?

A Krisztusról szóló rész a leggyengébb; Krisztus személyének ismertetése határozottan rossz; érzéki kifejezéseket itt nem szabad hasz-

nálnunk, mert a gyermek szószerint veszi. A kiengesztelésről szólva azt mondja: „Jézus engedelmes önfeláldozásával kiengesztelte Istent a bűnös világgal s drága vére árán szerzett a benne hívőknek bűnbocsánatot.“ A szentírásban a kiengesztelésről épen az ellenkezőt olvassuk; Pál apostol a korinthusbeliekhez írott 2-ik levele 5 rész 18. és 19. vben ezt mondja: „Mindezek pedig Istentől vagynak, ki magával minket megbékéltetett a Jézus Krisztus által és adta a megbékéltetésnek szolgáltatását nekünk. Mert az Isten a Krisztusban vala, ki megbékéltette magával e világot, nem tulajdonítván nekik az ő bűneiket és adta nekünk e megbékéltetésnek beszédét.“ — A kiengesztelésnek ama felfogása már annál fogva is téves, mert nem Isten volt az, a ki haragudott, különben nem érthetnők ezt meg, hogy: „Ugy szerette Isten e világot, hogy elküldötte az ő egyszülött Fiát, hogy minden, valaki hiszen ő benne, el ne vesszen, hanem örök életet vegyen.“ Isten mindig szerető mennyei Atya, tehát a „kiengesztelés“ szó — mint a fentebbi idézetből is érthető — a szentírás helyes felfogása alapján nem is Istenre vonatkozik, hanem mi reánk emberekre; azt akarja kifejezni, hogy Krisztus azért jött el a világra, hogy a mi lelkünkben történjék olyan átváltozás, melynek alapján az embernek eredeti állapota, az Istennel való életközösség újból megvalósulhasson. A „kiengesztelés“ szó ezt a fogalmat akarja jelezni, a miből látható, hogy a fogalomnak a szó nem felel meg s erre a magyarnak nincs is alkalmas szava. Ebből látható, hogy ezen munkában is kisért az Anselm-féle theoria. a mitől egyházunknak, — mint nem symbolikus tantól — végre is szabadulni kell.

Tehát eme, különben nagy gonddal készült munka, esetleg kiadásra kerülne, akkor szerzőnek mindenekelőtt a christologiai részt kell nagy gonddal, gyökeresen átdolgozni.

Hiánya még a munkának, hogy határozott fogalmi definíciókat nem ad; meghatározásai elmosódottak. P. o. azt mondja: „A szentlélek megigazulásra vezeti az embert, a mikor Isten szabaddá teszi az embert a bűntől s erőt ad annak további leküzdésére.“ A megigazulásnak eme meghatározása alakilag sem állhat meg, de tartalmilag is téves: mert ha azt mondja, hogy „szabaddá teszi az embert a bűntől, az azt jelenti, hogy az embert igazzá teszi; pedig a megigazulás lényege abban rejlik, hogy Isten a megtérő embert bűnössége daczára kegyelméből igaznak ismeri el. — Hogy definíciói határozatlanok, az kitűnik még p. o. a szentségekről szóló tannál is, a hol azt kell kiemelni, hogy a szentségnek két tényezője van, t. i. az ige és a látható cselekvény, — Téves az is, hogy a kegyelmi eszközök közé az imádkozást is felveszi. Az úrvacsora lényegét sem határozza meg helyesen, midőn ezen kérdés-

re: „Mi az urvacsora szentsége?” — így felel: „Az urvacsora szentsége által a hívő keresztyén a legbensőbb összeköttetésbe lép az Ur Jézussal s a szentlélek legdrágább ajándékaiban részesül.”

Ezekon kívül még kisebb tévedések is fordulnak elő a hittani részben. A vallást a fogalmi meghatározásnál csak mint Isten iránti benső vonzalmat fogja fel, habár alább tárgyalja, hogy a vallás az értelemben, érzelemben és akaratban nyilatkozik meg. Isten tulajdonságainak kifejtésénél Isten jóságához sorozza azt, hogy nem személyválogató, holott ez igazságosságából következik. Az Istenről szóló tanban nem emeli ki határozottan, hogy Isten mint atya, teremtő és gondviselő Isten s a gondviselés pedig abban áll, hogy a világot fentartja és kormányozza. Az ember lényegét nem fejt ki teljesen eme meghatározás: „Az ember Istennek teremtménye. még pedig akár testi, akár lelki tulajdonságait tekintsük, Istennek legtökéletesebb teremtménye a földön.” A bűnről szóló tárgyi meghatározás, mely szerint „a bűn a testnek győzelme a lélek felett,” sem kimerítő, a mennyiben a következő kifejtésben nem veszi hasznát; a szabadakarat szerepléséről későbbben szól s így az egész előadás szétfolyóvá, terjengetté válik. Mily rövid és kimerítő volna p. o. ez a meghatározás: „A bűn Isten parancsolatának megszegése az akarat szabadságával való visszaélés útján.” — A szentháromságról nem a szentlélekről szóló tanban kell szólni, hanem Isten lényegének tárgyalásánál.

Az erkölcsan aránylag legjobb része a munkának, de itt is találtunk téves meghatározást. Azt mondja p. o., hogy a becsület az a jó vélemény, melyet mások táplálnak felőlünk. A jó vélemény a becsületnek csak egyik tényezője.

Az egyháztörténeti részben is van több téves adat, a mi azonban könnyen javítható. Hogy a munkában nincs meg a kellő egység, azt az is bizonyítja, hogy a róm. kath. egyháztól való elterést a hittanban veszi fel, holott annak a választanoknál van helye. Az úrvacsoráját itt is említ, de helyesen itt sem határozza meg.

Az egész munka a káté nivóját túlhaladja; inkább rendszeres mű akar lenni; gyermekeknek nehéz, értelmi képességüket messze túlhaladja és nincs is meg benne a kellő melegség.

Azért foglalkoztunk jelentésünkben eme munkával hosszasan, mert olyan mű, a mit komolyan számba lehet venni s kellő átdolgozás útján használható munka válhatnék belőle. Rendkívüli nagy szorgalmát, törekvését mindenesetre dicsérrel kell kiemelnünk. Jelen alakjában műve kiadásra nem alkalmas s ha idővel nyomda alá kerülne, akkor a gyökeres átdolgozás alkalmával tetemesen meg kell rövidíteni, a magyarázó toldásokat szerzőnek el kell hagyni s a hittani igaz-

ságokat röviden, határozottan, kellő melegséggel kell előadni.

(Folyt. köv.)

BELFÖLD.

A hegyaljai ág. hitv. ev. egyházmegye f. hó 12-én tartotta Miskolczon első közgyűlését. Ez alkalommal lett hivatalába beiktatva az új elnökség: Radványi István kir. tanácsos felügyelő és Túróczy Pál főesperes. A remek székfoglaló beszédek s a főesperesi eskü elhangzása után megválasztották az ujonnan alakult egyházmegye tisztviselői. Egyházmegyei főjegyzőnek Kovács Andor hvécsei lelkész választották meg. A világi jegyzői szék egyelőre betöltetlen maradt. Esp. pénztáros lett Horváth Sándor, szerencsi magánhivatalnok, esp. ügyész Deván Ottó miskolci kir. főügyész, ellenőr Dr. Erős János szerencsi orvos, számvevő pedig Hronyecz József.

Az egyházmegye iskolái felügyelet szempontjából 2 körre osztották föl. A felső kört képezik: Ab. Szántó, Ab. Fancsal, Hvécse, F. Kemencze, Rank, Stóosz, az alsó kör keretébe pedig Tály, Miskolcz, S. Arnot, D. Győr, Csanálos, S. Kaza tartoznak. A felső kör élén állanak mint iskola látogatók Szoszko Róbert zsadányi kir. járásbíró, Fiedler Sándor tályai tanító és Kovács Andor hvécsei lelkész, az alsó kör dekánusai pedig dr. Marko László miskolci orvos, Czékus István és Gebe Endre miskolci tanítók lettek. Levéltárosnak Hronyecz József választották. A levéltár kezelésére nézve akként történt intézkedés, hogy annak történeti része Miskolczon, egyéb iratai pedig S.-Arnoton a főesperes kezelésé alá helyezendők el.

A közgyűlés a f. évi szükségletet a múlt évi költségvetés keretén belől határozatilag megsavazta.

A régi hegyaljai egyházmegye vagyonának ketté osztása ügyében a tiszavidéki egyházmegye kiküldötteivel való tanácskozás céljából az esp. elnökség, az esp. főügyész és Hronyecz József tagokból álló bizottság küldetett ki.

A régi esp. özv. árva nyugdíjintézet vagyonára vonatkozólag kimondatott, hogy annak vagyon tagjai elfogyása után azon kulcs szerint osztassék meg a két egyházmegye között, a mely kulcs lesz a közigazgatási tőke vagyon megosztására nézve a két egyházmegye közgyűlése által elfogadva.

Az alesperes választására vonatkozó szavazatok beadásának határidejéül f. év július 1-re tüzetik ki.

A számvevőszék a következőleg alakult meg: elnök: Nemes Károly, diós-győri lelkész, világi elnök: Polgár Lajos miskolci egyháztag. Tagok: Kulcsár Károly, Kulik Márton, Seskó Béla, Fischl József. — A törvényszék a következő tagokból áll: Sztéhlo András, Lesko Béla, Hajász Pál, Czékus László, Dr. Marko László, Gaál Lajos, Kubinyi Miklós, Szopko Róbert, Kovács Sámuel, Czékus István, jegyző: Demeter Ernő, kir. aljárásbíró. A tanügyi és jogügyi bizottság megalkotása a nyári rendes gyűlésre halasztatott. A f. évi rendes közgyűlés Stoószon fog megtartatni.

Az énekléssel s a püspök úr buzgó imájával megkezdett közgyűlést ugyancsak éneklés s a főesperes hálaadása zárta be. k.

A gömör-panyiti gyülekezet f. hó 9-én Chalupka János pozsonyi segédlelkészt egyhangulag lelkészévé választotta. Ritka eset! Isten áldása virágoztassa fel a gyülekezetet, kegyelme kísérje az ifjú testvért.

Meszenben Györgyi Sámuel 50 frtot hagyományozott a gyülekezetnek. Ugyanott az evang. nőegylet karácsony első napján az iskola termében szép gyermekünnepélyt rendezett, többrendbeli előadással, karácsonyfa felállításával.

Az országos középiskolai tanár-egyesület választmányi gyűlése feliratban kéri a ministert: módosítsa azon rendeletét, a mely a tanárokat eltiltja a pénzügyintézeteknél viselt állásoktól, a hirdalpi foglalkozásoktól; felterjesztést intéz az egyesület a felekezeti tanárok vasuti kedvezményeért is.

Az izraelita magyar irodalmi társulat az idén tagilletményül a rendes évkönyv mellett Mózes öt könyvének új fordítását adja.

Értesítés. Thébusz János volt zólyomi pap műve: „A magyarországi ág. hitv. ev. egyház 1891—94-iki országos zsinatának története“ (604 lapra terjedő vaskos kötet) melynek bolti ára 5 frt, nálam portómentes küldéssel 2 frt 80 kr-ra leszállított áron kapható. Úgyszintén Moe-kovcsák János néhai főesperes tót konfirmációi tankönyve V. kiadás) 15 kr-jával s minden 10-re 1 ingyen példányt számítva és Petz Gyula volt m.-berényi lelkész német konfirmációi tankönyve (Konfirmandenbüchlein III. kiadás) kötve 30 kr-jával s minden 10-re 1 ingyen példányt számítva — nálam megrendelhető. — Kívánatra mutatvány példánnyal szolgálók. Vitális Gyula zólyom-lipesei ev. pap.

Helyettesítés. Rájter körmendi segédlelkész a kukméri egyház administratorává neveztetett ki.

Katholikus törvénytisztelet. A l... i róm. kath. főgymnasium I. osztályába a f. tanév elején egy A. E. nevű fiú, mint r. kath. iratko-

zott be, kiről megtudtam, hogy a törvény értelmében evangélikus. Irtam az igazgatónak, hogy küldje őt hozzám a vallástani órákra; választ azonban nem kaptam, Időközben beszereztem a fiú keresztlevelét, melyből kitűnt, hogy szülői evangélikusok s a keresztelest is evang. lelkész végezte; beszereztem az okmányt arra vonatkozólag is, hogy a fiú a mult tanévben E ban evangélikus vallástánításban részesült. Ez alatt érkezett az első évharmad vége. — Az igazgatónak megküldve a többi ev. gymnásiumi növendékek vallástani jegyeit, azt irtam neki: ha A. E. hanyagságból maradt el az ev. vallásórákról, úgy adjon neki elégtelen érdemjegyet; ha pedig ő nem utasította hozzám a gyermeket, úgy kérem becses választ, hogy a beszerzett okmányok alapján a hivatalos kötelességem által parancsolt további lépéseket megtehessem. — Erre az igazgató az alábbi nagyon érdekes okmányt küldte hozzám:

145/897. Egyházi czélokra bélyegmentes.

Kivonat a p i r. k. egyház convertitáinak jegyzékéből.

1894. januárius hó 27-én K (S) Emilia M. A., ki 1880-ban K n az ágost. hitvalláshoz pártolt el, az ez által magára vont kiközösítés alul feloldoztatván. B. I. G. p i plebános által O. E. káplán és K. G. tanúk előtt a katholika anyaszentegyházba vissza vétetett. Őt követte egyúttal két kiskorú gyermeke is, úgymint A. Ernő és A. Emilia is. Ugyanaz nap még a plebánia lakban közbe és A. János, az E. N. nevű vasuti indóházban, az ez idő szerint mint fütőházi vezető alkalmazott ág. hitvall. férfi között, az 1880. máj. 11-én K n az ág. hitvall. imaházban (a viláért sem templom?) a másodfoku rokonság miatt érvénytelenül kötött házasság (talán mi is a kánonjog szerint igazodunk?!) B. I. G. plebános és még két tanú előtt érvényessé tetetett (sic!) E convertita B I városban született 1849. jan. 11-én, F. fütőházi vezető és N. A. r. k. házastótl.

Hogy a fenti kivonat a p i convertiták jegyzékével mindenben egyező, bizonyítatik. Kelt P on, 1897. július 6.

P. H. B. I. G. plebános.

Elég érdekes az igazgatónak kísérő levele is, melynek kapcsán a nevezetes okmányt hozzám juttatta. Ime:

360/97. sz. A l . . . i k. r. főgymn. igazgatóságától.

Nagytisztelétű Lelkész Úr!*)

Becsés átíratára, melyet az I. harmadi osztályozás alkalmából küldeni méltóztatott, teljes

*) Az előde alatt Tekintetes Tanár Úr voltam.

tisztelettel jelentem, hogy az I. osztályba járó A. E. 1894. jan. 27-én a róm. kath. vallásra tért át, mindezt az ide esatolt „Kivonat a p. i rk. egyház convertitáinak jegyzékéből“ szölvő hivatalos irat tanúsítja.

Hogy ezen áttérés mi alapon: törvény,**) ministeri vagy királyi engedély alapján történt, nem tudom. A nevezett tanuló a vallástant a róm. kath. ifjakkal tanulta, de Nagytiszteletűséged átirata folytán, az ügy tisztázásra vár, tanjegyet nem kapott. Ezen ügyről a t. cz. szülőköt a mai napon értesítettem, mivelhogy a fent idézett okirat szerint az ügy tisztázása semminemű tekintetben a gymn. igazgatóságához nem tartozik.

L. 1897. decz. 20. Kiváló tisztelettel
P. I. igazgató.

Ezekhez nem kell kommentár! B. E.

KÜLFÖLD.

Pogányokká lett keresztyének. A keresztyén missió legujabban Japánban igen szép haladást tett s rövid idő alatt 100,000 japáninál többet térített meg a ker. hitre. Most a japáni újságok egy különös hirrel lepik meg a világot, azzal t. i., hogy 20 keresztyének született egyén a japáni államvallásra tért át. Az áttértek közül 3 amerikai, 1 pedig berlini illetőségű.

A biblia terjedése. A Times érdekes adatokat közöl a működéséről világhírű British and Foreign Bible Societyről, a bibliaterjesztő társulatról. 1804. márcziusában alapították meg s az első ülésen is mindössze is 8400 forintot jegyeztek a tagok. Azóta odáig fejlődött a társulat, hogy 150 millió forintot adhatott ki a bibliák ki nyomtatására és terjesztésére s 151 millió példányt adott el a szentírásból, a melyet 300 nyelvre fordítottatott le s olyan dialektusokban is kiadott, a melyeknek nem is volt irásuk sem. Egyedül a londoni raktárakból 6000 kötet kerül naponkint forgalomba. A társulat legutóbbi alkotása az Uganda biblia. Ugandában tíz évvel ezelőtt csak három keresztyén volt s most ezerszámra szállítják oda a bibliákat, a melyeknek teljes ára ott 5—10 forint között van. Érdekes, hogy ebből több mint hat forint a szállítás költségeire esik.

TEMETŐ.

Mult év deczember hó 26 kisérte a vázseczi ág. hitv. evang. egyházköztség örök nyugal-

**) Ej, azt már csak mégis tudhatná!

mára Okályi Adolfot, nevezett egyháznak 35 éven át volt lelkészét. Az egyháznak kicsinye nagya könnyes szemekkel, a közel-távolból összesereglett rokonok és jó barátok igazi részvétellel adták meg a végtiszteletet annak, a ki jó és rossz napokban velök örült és velök nyomorgott s a ki szellemes társalgásával, becsületes jó szívével s vendégszeretetével oly sokakat tudott magához lánczolni.

A gyászszertartást Kmeti János líptői főesperes végezte, Sinkovicz János hibbei lelkész a szószéken, Prónyi Otto nyehodnai lelkész az oltár előtt mondott beszédet és bucsuztatót.

Okályi Adolf Máté Tamás 1837. Szept. 18-án született Okolicsnéu Líptó vmegyében. Atyja Okályi Mátás postamester, anyja Csemiczky Éva volt. Elemi iskoláit Német-Lípesén végezte. a hová szülei átköltözöködték volt. A gymnasium első négy osztályát Késmárkon végezte, miután azonban idöközben atyja vagyónilag tönkre ment. tanulmányait félbe szakította s 13 éves korában a lakatos mesterségre adta magát, a melyet szabályszerűen ki is tanult. Életének ezt a korszakát lelkész korában sokat emlegette. hol humoros, hol pedig tragikus oldaláról tüntetve fel az inas esztendőket. Közel 4 évi szünet után, mikor volt iskolatársait az iskolai év kezdetén kocsira szállani látta, a mely őket iskolába viendő volt, az ő lelkében is ujra feléledt a tudományok utáni szomj s szüleinek áldásával, zsebében 15 frttal ő is elindult, hogy Rozsnyón folytassa a gynásiumot, a melyet ugyanott szerencsésen el is végzett. A theológiát Eperjesen végezte s még ugyanazon évben 1862-ben választotta meg a vázseczi egyház lelkészének. 1863-ban nőül vette Koritsánszky Paulát, Koritsánszky György német-lípesei tekintélyes birtokos leányát. Öt gyermek is szomorú özvegye állott most az elhunyt jó apavatalánál. 35 évi lelkészi működésének emlékei a stylszerű iskolai épület, mely 14,000 frtba került s a még szebb 30,000 frt költséggel emelt templom, valamint az a tisztelet, mellyel hivei haláláig körülvették.

Mint ember igen jószívű, de egyszersmind igen akaratos is volt s a kimondott szótól el nem állt; inkább összetörni engedte magát, de meg nem hajlott.

A társadalmi életben, mint szellemes humorista és vendégszerető házigazda igen kedvelt egyén volt egész 1888-ig, a mely időtől kezdve egy évi hosszú nehéz betegség után magába zárkozott, búskomorrá lett s szenvedélyeinek parancsolni nem tudott.

1897. szeptemberében régi máj-baja újra ágyba döntötte s decz. 24-én halálát okozta.

Nyugodjék békében.

— á —